

Juridische Informatievoorziening 2012-2016

een heroriëntatie

Paul Rodenburg

directeur Praktizijns-Sociëteit

Amstelveen, december 2011

Doel van deze heroriëntatie is het verschaffen van informatie over het speelveld van informatievoorziening voor juridisch professionals. Dit voor een discussie van het bestuur en de directie van de Praktizijns-Sociëteit over de toekomst van de Praktizijnsbibliotheek met leden en met mogelijke samenwerkingspartners. De digitale wereld biedt andere mogelijkheden om informatievoorziening op een kwalitatief hoger niveau aan te kunnen bieden.

Nieuwe organisaties van informatie-aanbieders nemen, veelal technology driven, een positie in naast oude organisaties. De oude organisaties moeten zich meten aan veranderde maatstaven.

Dit vraagt om strategische keuzen, ook voor de organisatie die sinds 1837 een belangrijke functie in de Amsterdamse advocatuur en rechtspraak vervult.

In dit paper te bespreken punten: pag.

A informatie is onmisbaar 3

A.1 hoe ziet het aanbod van Informatie er uit? 3

A.2 leveranciers van informatie 4

B dejuridisch digitale wereld.nl : zoeken, een vak apart 6

C wie doet wat? : samenwerken is het devies 8

C.1 de Praktizijnsbibliotheek 8

C.2 beoogde samenwerkingspartners 9

D literatuur 11

A informatie is onmisbaar

Juridisch werken vereist een kwalitatief hoogwaardige informatievoorziening. In deze notitie wordt over advocaten, rechters en griffiers, officieren van justitie en notarissen gesproken als over de juridisch professional die informatie-verwerker en bewerker pur sang is.

Studie-informatie uit publieke bronnen wordt gelezen om particuliere zaakinformatie te analyseren, te bewerken en te verwerken. De advocaat verwerkt studie-informatie om in zijn voorliggende zaak zijn advies, zijn pleitnotitie of conclusie te schrijven; de rechter om zijn vonnis te schrijven, de officier om zijn eis te formuleren. Met een informatiebril bekeken is het een voortdurend matchen van zaakinformatie met studie-informatie en dat verwerken met de kennis die de juridisch professional eigen is.

Verschillende juridische professionals hebben andere wensen. In het algemeen verzamelt men informatiebronnen die vaak nodig zijn, rond zijn werkplek. Elke juridisch professional beschikt over bureauboeken, heeft persoonlijke werkbestanden en modellen in zijn pc en kan toegang vinden tot gratis websites (zoals rechtspraak.nl, overheid.nl). Gespecialiseerde professionals beschikken vaak over professionele support, waaronder kennissystemen van het kantoor op intranet, en kunnen zich toegang verschaffen tot commerciële digitale systemen. Men wil niets missen van de informatie waar juridisch professionals bij concurrerende kantoren ook een beroep op kunnen doen.

Met deze bronnen “voor de greep” wordt 80% tot 90% van het werk gedaan. Voor minder frequent benodigde bronnen is men voor het geval bereid meer moeite te doen of incidentele kosten te maken.

Informatie verkrijgen en beheren kost geld. Kleine, grotere en nichekantoren maken een andere kosten-baten-afweging voor wat betreft de informatievoorziening dan de grote kantoren. De rechtspraak heeft een eigen dynamiek, zowel organisatorisch als financieel.

A.1 hoe ziet het aanbod van informatie er uit?

Recht is vooral nationaal georganiseerd, echter, het recht internationaliseert, waarmee de grenzen van de vertrouwde nationale domeinen regelmatig overschreden zullen (moeten) worden.

Juridisch professionals maken gebruik van een scala aan informatiebronnen die op verschillende manieren zijn in te delen, aan de hand van functionaliteit (wet- en regelgeving, jurisprudentie en vakliteratuur) en verschijningsvormen (boeken, vakbladen, losbladige -encyclopedische- werken, jurisprudentiebladen, databestanden op te roepen via het web).

Er bestaan open informatiebronnen die continu aanvulbaar zijn en gesloten bronnen met een einddatum van publikatie. Er bestaan mengvormen.

Er is een trend om open bronnen meer te waarderen als onmisbare bron ten koste van gesloten bronnen. Continuïteit en actualiteit -invulling van voortschrijdend inzicht- worden het best gediend met open bronnen zo meent men. Gesloten bronnen echter, maken de vastlegging van de stand van zaken op een bepaald moment beter mogelijk. Dit is in het belang van de analyse van juridische thema's en rechtszekerheid.

Raadplegen van een mix van bronnen leveren de juridisch professional informatie over zijn casus met de beste mogelijkheid tot analyse, rechtszekerheid en actualiteit, kortom betrouwbaarheid.

A.2 leveranciers van informatie

Tot rond 2000 was het publiceren van informatie in Nederland nagenoeg in handen van commerciële uitgevers, vooral van Kluwer en SDU. Uitgevers selecteren deskundige auteurs, zorgen voor redacties, bieden faciliteiten en dragen zorg voor marketing en verkoop van de publicaties; zij staan kortom borg voor productie en verkoop van relevante betrouwbare informatieproducten.

Vanaf 2000 neemt de overheid ook zelfstandig deel aan het uitgeven van informatie.

Met name beleidsinformatie, regelgeving en jurisprudentie worden door de overheid zelf beschikbaar gesteld. Uitgevers concentreren zich meer op het uitgeven van vakliteratuur; digitale encyclopedische commentaren (voorheen losbladigen) van digitaal én folio uitgeven van vakbladen en boeken. Alles te benaderen via de portal van de uitgever zelf.

Jammer genoeg zijn de overheidsportals -anders dan van commerciële uitgevers- regelmatig niet voorzien van adequate zoeksystemen.

Inmiddels zijn er nieuwe initiatieven van kleinere commerciële uitgevers gekomen die vaker een niche-markt bedienen, maar ook van faculteiten van

universiteiten die hun maatschappelijk belang willen tonen door de samenleving kennis te laten maken met de vruchten van hun onderzoek. Dit laatste geldt tevens voor publieke organisaties die door de overheid worden gefinancierd, zoals toezichthouders en voor onderzoeksinstituten (zoals het RIVM, de WRR, het KNMI).

Tevens zijn er tal van particuliere initiatieven van (beroeps)verenigingen, belangengroepen, groepen van burgers die hun kijk op de wereld publiceren. Voorheen via verenigingspublicaties, na 2000 vrijwel zonder uitzondering via een website met een blog, en sociale media. De betreffende informatie is vaak vluchtig en van kortdurende betekenis.

Tot slot is er een bijzondere vorm van informatie waarmee ook advocaten- en accountantskantoren zich manifesteren en profileren. Met een portfolio van showcases uit de praktijk, vrijwel zonder uitzondering in het voordeel van hun cliënten beslecht, probeert men de aandacht van potentiële klanten te verwerven. Expertise en kennis moet men laten zien.

Hoe werkt dit mechanisme overigens bij rechtspraak.nl? Bieden de -interne- richtlijnen voor selectie en publicatie afdoende waarborg voor een brede selectie van uitspraken, of heeft de rechtspreker teveel ruimte om alleen hem welgevallige uitspraken te -laten- publiceren?

Het voorspiegelen van- en zich spiegelen aan alleen succes wekt bij cliënten en vakgenoten verwachtingen die niet op de dagelijkse realiteit stoelen. Dit is een trend die gevoelens van frustratie oproept als het in de eigen zaak niet loopt zoals door de deskundigen wordt voorgespiegeld. Zie ook analoog Facebook waar "levens" alleen door "good-feel" gebeurtenissen worden gekleurd. Een normaal dagelijks saai leven is niet interessant en lijkt niet te mogen bestaan. Maar dat eenvoudige huurgeschil, jÓuw huurgeschil moet op de best mogelijke wijze worden opgelost, zoals de duizenden anderen per jaar.

Een groot informatiesysteem met bijdragen van burgers uit de hele wereld is Wikipedia. Groter dan de grootste encyclopedie ooit, maar met een wijze van informatie vergaren in een open systeem zoals dat nog niet eerder is vertoond. Informatie bijgedragen door anonieme personen, "getoetst op betrouwbaarheid" door eveneens anonieme personen, kortom informatie die continu fluide is. Er wordt uit het oogpunt van kennisbeheer geëxperimenteerd met wiki's, maar voor de zakelijke markt van juridisch professionals heeft Wikipedia door de aard van z'n opzet nog niet veel te bieden.

Het verdienmodel voor uitgevers is veranderd. Voorheen werd een document of abonnement op documenten verkocht als product. De koper was eigenaar van dat product en kon daar in beginsel naar goeddunken mee omgaan (zoals het gezamenlijk gebruik van één document door collega's samen). Met e-publikaties wordt informatie niet meer als product verkocht, maar worden gebruikslicenties verstrekt. Niet het document dat wordt verhandeld, maar het aantal personen dat gebruik *kan maken* van de informatie is grondslag voor de licentie- of abonnementskosten. Dit is een kostbare aangelegenheid én staat haaks op de algemene beleving bij mensen dat informatie vrij, of "gratis" verkrijgbaar "zou moeten zijn".

Alle informatiebronnen proberen de aandacht van lezers te verkrijgen "door aanbiedingen te doen die niet geweigerd kunnen worden". De *aandachtseconomie* met enorme toevloed aan "gratis informatie" draait onder andere via facebook en twitter op volle toeren. e-commerce: Get attention on the web, convert eyeballs to leads, convert leads to customers.

Zaak is dat er betrouwbare kanalen worden gevonden waarmee de distributie van informatie accuraat en op enigerlei wijze renderend kan geschieden.

6

Zowel geredeneerd vanuit uitgevers als afnemers staat betalen voor informatie onder druk.

B dejuridischdigitalewereld.nl : zoeken, een vak apart

Kon de juridisch professional er in het juridisch Nederland van de 20^e eeuw van op aan dat als hij "de Kluwer- en SDU-bronnen" had geraadpleegd, het afdoende was om serieus en betrouwbaar zijn werk te kunnen doen. Hij had overzicht en vormde zich door "het bijlezen" van vakbladen een idee van de ontwikkelingen op zijn vakgebied.

Deze zekerheid is in de 21^e eeuw verlaten. De diversiteit aan bronnen en daarmee de stapels om bij te lezen worden te groot. Sommigen noemen het gevoel niet meer bij te kunnen zijn een gevoel van informatieoverload. Het is een turbulente periode met globale informatie-uitwisseling die ook spanning laat zien met de behoefte aan betrouwbare, authentieke informatie, bijna bedolven onder non-informatie.

In plaats van lezen vooraf wordt er nu gezocht op momenten dat informatie nodig is. Dat gebeurt meer ad-hoc en waarschijnlijk zelfs meer fragmentarisch dan voorheen.

Het algemene beeld is echter dat men in de juridische wereld moeilijker enthousiast te krijgen is dan in bèta-omgevingen. Onhandigheid in het omgaan met systemen en onzekerheid over de betrouwbaarheid van de informatie(voorziening) én onbegrip ten aanzien van de hoge prijzen die voor informatieproducten worden gevraagd gaan hand in hand bij de aarzeling om de digitale diensten in vol vertrouwen te omarmen.

De verschillen in kosten die men moet maken voor informatievoorziening op digitale leest geschoeid of bijvoorbeeld via een klassieke bibliotheek -met natuurlijk ook digitale hulpbronnen- zijn enorm. De kostenverhouding van het "24/7 gebruiksgemak" kan oplopen tot "9/5 op afstand" 15 : 1 .

Saillant is dat veel materiaal niet digitaal beschikbaar zal komen. Ouder materiaal, "achterhaalde teksten" dat buiten de digitale werkelijkheid bestaat. Dit betreft ondermeer 200.000 uitspraken die niet digitaal zijn gepubliceerd. Door volledig te vertrouwen op de digitale beschikbaarheid kan verschraving optreden. In een rechtssysteem met vigerende regelgeving uit 1881-86, 1893, 1970 en jonger bestaat er nog veel waardevol niet-digitaal materiaal.

Het overgaan op een volledig digitale omgeving, of anders gezegd, het verlaten van de vertrouwde folio omgeving, levert bij de juridisch professional vragen op: Wat is WAT (autenticiteit), Wie is WIE (autoriteit), is een bron Actueel, heb ik kunnen zoeken in alle beschikbare bronnen? Het kost de juridisch professional erg veel tijd om tijdig betrouwbare, up-to-date-informatie te vinden die nodig is om zijn juridisch werk te kunnen doen.

Één druk op de knop, het blijft vooralsnog een mythe*

Het kunnen traceren van relevante en betrouwbare bronnen is minder vanzelfsprekend geworden. De juridisch professional bepaalt of, en wanneer hij informatie wenst, hoeveel tijd hij daarvoor heeft en of hij bereid is daarvoor een bedrag voor de informatie en de service te betalen, maar hoe kiest hij zijn betrouwbare kanalen?

Identificeren en traceren van informatiebronnen vergt kennis van zoeken en

* Na openen van het ene gewenste systeem met die ene knop volgen 85 keuzes... Er bestaan daarnaast nog vele andere bronnen en systemen die om de aandacht vechten...

hulp door zoekintermediairs. Dit zijn informatieprofessionals die ofwel -vooraf- een adequaat werkend zoekstelsel weten te organiseren, de makers van portals en datastelsels, en/of die -achteraf, op het moment van zoeken- zoekassistentie bieden.

Beoordelen of verkregen informatie relevant, voldoende en betrouwbaar is, is altijd de verantwoordelijkheid van de juridisch professional.

C wie doet wat? : samenwerken is het devies

De terugtrekkende overheid, internationalisering van contacten en contracten, grensoverschrijdend ondernemen, toename van "mondigheid" en behoefte aan informatie bij burgers..., kortom de informatiesamenleving; dit zijn factoren die de juridische dienstverlening en de rechtspraak beïnvloeden. Het werk en de wijzen van werken door juridisch professionals verandert zonder dat de kern verandert: hulp en oplossingen bieden voor juridische problemen bij rechtzoekenden.

Het is noodzakelijk dat de juridisch professionals adequaat met informatie omgaan; degenen die daar goed in slagen houden de schoorsteen rokend.

ICT-mogelijkheden hebben indertijd heldere grenzen tussen verschillende bedrijfstakken al doen vervagen. Een uitgever geeft niet alleen meer uit, maar is tevens boekhandel voor zijn producten. Alleen zijn producten, dat wel. De boekhandelaar wil tevens metadata leveren met de boeken mee, maar doet dat vooral vanuit marketingperspectief, voor alle klanten hetzelfde. De bibliotheek kan zich presenteren als poortwachter voor haar leden én als etalage voor producten van informatieproducenten. De bibliotheek verkoopt de materialen niet. Als organisaties doen waar zij goed in zijn en een strategisch aanvullende positie innemen biedt samenwerken goede perspectieven. Er moeten door diverse organisaties op het gebied van informatievoorziening strategische keuzes worden gemaakt.

C.1 de Praktijzinsbibliotheek

De Praktijzinsbibliotheek is goed in:

- Het verzamelen van relevante informatiebronnen (selecteren uit de overvloed)

- Het beschrijven van de informatie met metadata
- Het creëren van een samenhangend informatiedomein
- Het verschaffen van toegang tot een collectie relevante bronnen (in eigen beheer of bij derden)

Er moeten keuzen worden gemaakt voor wat betreft het bekendheid geven aan de activiteiten en de kwaliteiten van de bibliotheek, het zoekstelsel landelijk aanbieden in plaats van alleen aan de Amsterdamse advocatuur, het optimaliseren van het zoekstelsel, het zoeken van samenwerkingspartners;

C.2 beoogde samenwerkingspartners

Wederzijds aanvullende (kandidaat) partners voor de Praktizijnsbibliotheek zijn:

- Leden en kantoren van leden die dienstverlening beter op elkaar willen aansluiten; de bibliotheek zorgt voor het in standhouden van een brede achtervangcollectie, het in het algemeen belang opbouwen van een collectie internationale rechtsliteratuur, het toegang bieden tot digitale systemen die (niet dagelijks) nodig zijn. Het voorlichten over het gebruik van informatiebronnen en -systemen. Leden maken hun wensen kenbaar en helpen door vragen te stellen de collectie en zoeksystemen te verbeteren. Communicatie en interactie zijn wezenlijk voor zowel de bibliotheek als de leden.
- Leden die zelf publiceren: faciliteit bieden voor niet-commerciële e-publicaties in een Praktizijnsrepository, direct aansluitend op de Praktizijnsbibliotheek
- Initiatieven vanuit de kantoren en juridische faculteiten, zoals *RechtenCommentaar*
- Legal Intelligence, de juridische portal met een innovatief, flexibel team van medewerkers. Het zoekstelsel www.praktizijn.nl kan voor leden worden opgenomen in deze portal. www.legalintelligence.com kan -alleen ter plaatse in de Praktizijnsbibliotheek- worden aangeboden als deel van de achtervangservice. De medewerkers van de portal kunnen samen met de medewerkers van de Praktizijnsbibliotheek werken aan verbetering van de respectieve zoeksystemen.
- Uitgevers kunnen worden uitgenodigd de Praktizijnsbibliotheek en www.praktizijn.nl als *juridisch depot en etalage* voor hun uitgaven te benutten. Gratis beschikbaarstelling van folio- en e-boeken aan de Praktizijnsbibliotheek met fysieke handicaps** leidt niet tot grootschalig gebruik en zal de verkoop van informatieproducten niet nadelig beïnvloeden.
- Hbo-Rechten: afspraken maken over begeleiding van stagiaires, over praktijk

** Fysieke handicaps: Beperkte openingstijden "9/5", toegang tot documenten alleen in de bibliotheek, "grote afstand", slechts enkele pc's. Voor bronnen die soms nodig zijn is men bereid meer moeite te doen... zoals een bezoek brengen aan de bibliotheek.

studieprojecten, spreken over invulling van het studieprogramma. Het in dienst nemen van studentmedewerkers met prima JIDM-resultaten. Leden die assistentie behoeven bij het organiseren van hun interne informatie-huishouding (bijvoorbeeld via studentenprojectjes met als werktitel *Persoonlijke kennis inzetbaar : de menselijke maat*)

- Boekhandel Jongbloed. De boekhandel heeft uitstekende inkooprelaties met uitgevers, zowel NL als internationaal. Ook hier kan de *etalagefunctie* www.praktizijn.nl worden ingezet. Leden kunnen de boeken inzien, een keer lenen voor korte duur en dan besluiten om al dan niet zelf tot aanschaf over te gaan.

De etalagefunctie geeft invulling aan de nieuwe benadering van de web-economie waar het creëren van aandacht in eerste instantie belangrijker is dan het directe verkopen van een exemplaar van een product.

- Orde van advocaten. De Amsterdamse orde en de Nederlandse Orde van Advocaten NOvA hebben er belang bij dat hun leden zo goed geïnformeerd als mogelijk hun werk kunnen doen. Via de Permanente Opleiding PO is denkbaar dat er cursussen op het gebied van informatiebeheer worden georganiseerd. Mogelijk kan met de Praktizijnsbibliotheek een praktizijns cursus Zoeken worden ontwikkeld.

- Raad voor de rechtspraak. De Raad is bronleverancier en beheerder van alle uitspraken van rechtsprekende instanties. Tevens is zij uitgever van www.rechtspraak.nl en beschikt zij via ICT-bedrijf Spir-it over veel expertise met grootschalige systemen die in eigen beheer zijn ontwikkeld; deze eigen systemen zijn vaak kwalitatief te verbeteren op het gebied van ontwikkelde interface-systemen voor juridisch professionals. De Raad heeft belang bij deugdelijke -goedkope- voorlichting aan ketenpartners zoals de advocatuur. Mogelijk kan de Praktizijnsbibliotheek als intermediair worden ingeschakeld bij communicatie van de Raad naar de advocatuur. Ruim 20% van de Nederlandse advocatuur is lid bij de Praktizijns-Sociëteit.

In eventuele plannen voor uitbreiding van dienstverlening aan advocaten landelijk moet met dit aspect rekening worden gehouden.

- De Koninklijke Bibliotheek en eventueel (de) faculteitsbibliotheeken Rechten. Het digitaliseren van auteursrechtvrije foliobronnen is een kostbare zaak. Door het maken van afspraken over wie welke collectiedelen digitaliseert en van metadata voorziet; vervolgens door het ruimhartig openstellen van elkaars repositories of ter beschikking stellen van digitale kopieën bewijst men de juridische praktijk in Nederland een grote dienst.

D literatuur [gelezen in de periode 2009-december 2011]

Lanier, Jaron - You are not a Gadget : a Manifesto. - 2010 (ook Penguin Books)

Schneiders, Paul - Van Kleitablet tot databank. - Den Haag : NBLC, 1991

Kelly, Kevin - Better than Free. - blog 31 januari 2008

Olsthoorn, Peter - De macht van Google : werkt Google voor jou of werk jij voor Google. - Utrecht : Kosmos, 2010

Sennet, Richard - De mens als werk in uitvoering : Spinozalezing 2010 (Humanism en Sociology as Literature). - Boom, 2010

Keen, Andrew - The Cult of the Amateur : how blogs, MySpace, YouTube, and the rest of today's user-generated media are destroying our economy, our culture and our values. - New York : DoubleDay, 2007

Tong, Phung - Juridische professionals en hun informatiebronnen (rapport HES Amsterdam). - 2010

zie: <http://www.praktizijn.nl/VariaenNuttig/Advocaatisinformatieprofessional>

Gleick, James Informatie : van tantam tot internet. - De Bezige Bij, 2011

Schiffrin, André - De boeken Business : hoe het grote geld het boekenvak en het lezen heeft veranderd. - 2000 (NL vertaling in 2010)

Schiffrin, André - Words and Money. - London; New York : Verso, 2010

Prins, Corien en Dennis Broeders, Henk Griffioen, Anne-Greet Keizer, Esther Keymolen iOverheid. - WRR-rapport. - Amsterdam University Press, 2011

Warmerdam, Marcel - Dawn Of The Information Era : Changing Of The Guards
<http://www.themetisfiles.com/2011/12>

Diverse artikelen (periode 2009 - 2011) uit:

- De Groene Amsterdammer
- Financieel Dagblad
- Trouw
- Informatieprofessional

Website Library of Congress : the Law library www.loc.gov

Website Institution of Civil Engineers www.ice.org.uk

Dank voor hun commentaar:

Gemma van der Spek, Heleen Patijn, Finette Breemer, Abdesalame Ourhris

